

Oponentský posudek
na disertační práci Mgr. ONDŘEJE SLÓWIKA
*Rozdíly realizace tónů hanojského a saigonského dialektu vietnamštiny mezi čteným a
polospontánním mluveným projevem*

V úvodu svého posudku bych rád uvedl, že jako sinolog se budu především vyjadřovat k těm aspektům práce Mgr. O. Slówika, které se zabývají problematikou tónového jazyka. I zde musím nicméně členy komise i oborovou radu upozornit, že můj odborný zájem směřuje především na sinogram a grammatologii obecně. S problematikou fonologického systému vietnamštiny jsem tak obeznámen pouze v hrubých obrysech. Díky své pedagogické praxi se mohu vyjadřovat rovněž k didaktickému rozměru předkládané disertační práce.

Disertační práce Mgr. O. Slówika se věnuje „popisu rozdílů“ (s. 5) v suprasegmentálních rovinách dvou dialektů vietnamštiny: hanojštiny a saigonštiny. Zatímco první z nich do určité míry odráží charakteristiky standardního jazyka, saigonština je jeho regionální variantou. Přitom si autor klade za cíl prokázat své tvrzení, že „F₀ není jediným vodítkem při rozlišování... tónů“ (s. 5). Tento záměr se mu, podle mého soudu, skutečně daří naplnit, když mj. akcentuje význam kontextu při rozlišení tónů (s. 39). Doktorand zahajuje svůj popis nehistorizujícím vzhledem do obecné tonologie, když podrobně hovoří i o tónových jazycích v širším slova smyslu. Osobně nenacházím žádné z klíčových témat oboru, které by ve svém textu nezmínil, či jej opomněl. Této části práce si velice vážím také proto, že ji doktorand organicky propojil s jejími následujícími kapitolami. Největší její přínos pak spatřuji v popisu jazykové situace Vietnamu, zejména obou zkoumaných dialektů: jak doktorand dokládá mj. i bibliografií své práce, tomuto tématu není v relevantní odborné literatuře ani v západních jazycích věnována dostatečná pozornost. Souhlasím s doktorandovým tvrzením o tom, že relevantní výzkum je prováděn na slabikách, v lepším případě na slovech a větách, zřídka na textech, jeho korpusy nadto nejsou nijak rozsáhlé (s. 11): je bezpochyby zajímavé, že jsou velice často lexikální tóny různých jazyků demonstrovány na téže slabice ma (s. 15, srov. mj. i čínština a thajština). Po těchto popisných částech následuje přehledně a zejména srozumitelně zpracovaná metodologická pasáž, která smysluplně představuje přípravu korpusu, tj. východiska bezprostředně následující analýzy. Ta je logicky rozdělena do tří částí, když se zabývá komparací systému izolovaných tónů obou dialektů, srovnáním výsledku produkce čteného, respektive polospontánního textu a percepčními testy. V kontextu výše uvedeného lze proto volbu tématu práce Mgr. O. Slówika hodnotit jako velice moudrou, vylučující jakékoliv pochybnosti o původnosti tématu i obsahu předkládané odborné studie. V tématu práce také spatřuji jeden z jejích nejvýraznějších přínosů: případní zájemci o problematiku, kterých vzhledem k významu, jaký vietnamština v našem jazykovém prostoru má (s. 9), nemusí komplikovaně získávat přístup k řadě cizojazyčných knih. Relevantní informace získají přímo z práce Mgr. O. Slówika, která bude, jak alespoň doufám, v brzké době uveřejněna. Její dostupnost samozřejmě umocňuje fakt, že je psána v angličtině. Práci rozumím i jako významnému příspěvku k celosvětovému diskursu o obecné tonologii (s. 9).

Co se týče obsahu práce, podtrhuji zejména diplomantovo systémové uchopení tématu. Tato systémovost se především projevuje v uspořádání jednotlivých kapitol a jejich vnitřním členění: doktorand ve svém výkladu pečlivě sleduje hierarchii výkladu, uvádí abstrakta, která demonstruje na konkrétech, aby svůj výklad završil zobecněním. Osobním přínosem jsou pak pro mě zejména: pasáže popisující vietnamštinu jako tónový jazyk bez atonických slabiky (s. 17); a hledající kauzální souvislost mezi podnebím a příčinou vzniku lexikálních tónů (s. 23). Obecně mám k obsahu práce jen několik drobných připomínek:

- S přihlédnutím např. k výzkumu O. Švarného se nedomnívám se, že by technické možnosti relevantního fonetického výzkumu byly např. na sklonku sedmdesátých let minulého století tak omezené, jak doktorand ve své práci (s. 10–11) popisuje.
- Katedra čínských studií v Praze (s. 10) byla v roce 1945 „jen“ sinologickým a japanologickým seminářem. Teprve při reorganizaci filozofické fakulty Univerzity Karlovy v roce 1950 vznikla katedra filologie a dějin Dálného východu. Ta se pak v roce 1960 spojila s katedrou filologie a dějin Předního a Středního východu a tak vznikla katedra věd o zemích Asie a Afriky, která pak existovala dalších třicet let.
- „Kantonštinu“ (v češtině spíše hongkongštinu) bych neoznačil za monosylabický jazyk (s. 16).
- Termín „idiographic“ (s. 16) doktorand chápe jako synonymní k pojmu „ideographic.“ Nedomnívám se nicméně, že by kantonština/ hongkongština byla zapisována ideografickým písmem.
- Rozlišoval bych mezi pojmem atónový (s. 15, 17 a 70) ve významu naprosto bez tónu a atonický jako atónový či (tónově) neutralizovaný.
- Za polemický považuji názor, že se tónové jazyky vyhýbají směšování intonace a lexikálního tónu partikulami (s. 35). Alespoň v čínštině se tóny vyjadřují namísto linie zvukovým pásem, které je možno transponovat výš nebo níž a tak vyjádřit intonaci. Ačkoliv i v čínštině lze zjišťovací otázku vyjádřit větnou částicí, je v hovorovém jazyce realizována i intonací. Na druhou stranu, ačkoliv většina větných partikul je v čínštině spojována s neukončující intonací, některé z nich se vyskytují ve větách s ukončující intonací, respektive jak ve větách s neukončující, tak i ukončující intonací.
- Neztotožňuji se s doktorandovým názorem, že čínština je od vietnamštiny typologicky tak odlišná (s. 44).
- Uvítal bych, kdyby diplomant rozvedl myšlenku: čínské atónové slabiky ztratily tón vlivem jejich nízké prominence (s. 70).
- Bylo by vhodné precizovat význam spojení „Old Chinese“ (s. 78) ve smyslu archaické, starověké, respektive středověké čínštiny.

Uvítal bych, kdyby se doktorand vyhnul obtížně hájitelným hodnotícím soudům:

- Diakritika označující tóny existovala ve vietnamštině dávno před pinyinem (s. 27).
- Vietnamská gramatika je horší než tajfun (s. 44).
- Neřekl bych, že se většina seriózních zájemců o problematiku asijských studií angažuje především ve studiu literatury, dějin či politiky. Nesouhlasím rovněž s tvrzením, že k tomu jim stačí jen základní znalost příslušného asijského jazyka (s. 10).
- Je diskutabilní, zda je obtížnější studovat vietnamštinu s šesti než standardní čínštinu se čtyřmi tóny (s. 37), zato však s rozvinutým systémem jejich neutralizací, respektive asimilací.
- Nejsem přesvědčený o tom, že dětem trvá déle zvládnout produkci „vokálního“ tónového jazyka než komplikované konsonantické řetězce naší mateřštiny (s. 42).
- Ačkoliv hudební trénink bezpochyby zlepšuje schopnost percepce a produkce tónového jazyka, jeho význam bych s přihlédnutím ke skutečnosti, že ne každý je vybaven „hudebním sluchem,“ nepřeceňoval (s. 43).

Co se týče formy, mám k práci Mgr. O. Slówika marginální výhrady. Snad členům komise případně zbytečně při obhajobě disertační práce zdůrazňovat právě tuto skutečnost. Naplnění formálních náležitostí práce nicméně podstatně usnadňuje četbu textu pojatého sice velmi přehledně, nicméně svou formou přesto stále dosti komplikovaného. Správně uplatněná forma svědčí současně mimo jakoukoliv pochybnost o zvládnutí závěrečné přípravy textu. Určité nesrovnalosti nacházím především v bibliografii práce. Zejména bych uvítal, kdyby ji

doktorand členil přehledněji, např. tak, že by jednotlivé položky oddělil větší mezerou, případně odsadil její první řádek. Pokud doktorand neodděluje příjmení a osobní jména u vietnamských antroponym čárkou, nečinil bych tak ani v případě čínských, respektive japonských či korejských jmen, kde pozice příjmení – jméno představuje standardní podobu antroponyma v příslušném jazyce. Proto čárku, která označuje atypické umístění příjmení před jméno v našem kulturním prostředí, nepovažuji za nutnou. Tituly ne všech knih jsou v bibliografii uvedeny kurzívou. V některých případech zde doktorand vydavatelství uvádí, jindy ne. Podobně je tomu u ISBN. Volil bych jednotnou podobu výrazu „In“ u částí monografií a systematické užití verzál v titulech knih v angličtině. Standardní podoba výrazu pchin-jin je v této oficiální čínské transkripci pinyin. V čínštině, japonštině ani korejštině nejsou nutně všechny slabiky psány zvlášť (např. Yuanren, s. 33; hanzi, hanja, kanji s. 65). Vzhledem k tématu práce by bylo bývalo vhodnější používat sinogramy, domnívám se, v jejich nezjednodušené podobě. Výraz kǎnyú 堪輿 sice také znamená „geomancie,“ slovo fēngshuǐ se nicméně zapisuje znaky 風水 (s. 44).

Disertační práci Mgr. O. Slówika považuji za obsahově i formálně zdařilou, vědecky přínosnou a to nejen samotným tématem, které je zpracováváno s velikou erudicí. Nadto se jedná o práci interdisciplinární, komparační a syntetickou. Na základě analýzy bohaté primární literatury doktorand popisuje přístupy, komentuje je a následně jasně deklaruje otázky, na které ve své práci analýzou úspěšně nachází metodologicky podložené odpovědi. Disertační práce Mgr. O. Slówika *Rozdíly realizace tónů hanojského a saigonského dialektu vietnamštiny mezi čteným a polospontánním mluveným projevem* tak podle mého názoru splňuje požadavky kladené na disertační práci a doporučuji ji proto k obhajobě před oborovou komisí.

v Olomouci, 15. srpna 2018

doc. David Uher, PhD
katedra asijských studií
filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Otázky k obhajobě:

- a) Je „standardní vietnamština“ oficiálně definována? Pokud ano, jak?
- b) Souhlasíte se názorem V. Skaličky, že vietnamština je izolující jazyk?
- c) Popište prosím stručně strategie, které existují ve vietnamštině při přejímání slov z „netónového“ jazyka právě v suprasegmentální rovině.
- d) Skutečně ve vietnamštině nedochází při styku dvou a více slabik k žádným koartikulačním změnám (s. 46)? Např. v thajštině je na styku dvou slabik s dlouhou samohláskou krácena v pořadí první z nich.